

EXPOZIȚIILE ȘI TÂRGURILE – ELEMENTE ALE PROPAGANDEI ECONOMICE ROMÂNEȘTI –

Ana Iriciuc*

Cuvinte cheie: târg, expoziție, economie, propagandă

Key words: faires, expositions, economy, propaganda.

Abstract:

The faires and expositions were a good way to create some economic connections with costumers in Belgium. For start, we considered that it is necessary to explain the two terms. The economic component in those is relevant for our research. For completion we find relevant to give some examples of expositions that took place from 1919 to 1940.

Pentru început considerăm că este relevant să dăm câteva explicații asupra a ceea ce înseamnă, „târgurile” și „expozițiile” pentru a crea o imagine cât mai clară asupra demersului nostru. Conform *Dicționarului Explicativ al Limbii Române* termenul de expoziție este definit ca „prezentarea organizată, publică a unor obiecte selecționate, pentru a pune în lumină specificul unei activități, realizările unui artist etc. sau în scop instructiv” Totuși expozițiile, așa cum le cunoaștem noi astăzi au un istoric îndelungat. Acesta începe în anul 1798 când François de Neufchâteau, ministru de interne al Directoratului, iniția în Franța primul concurs industrial ce se dorea a fi periodic (anual). Deși intențiile erau bune, ritmicitatea evenimentului nu a putut fi menținută¹ Scopul acestei inițiative era acela de a intra într-o competiție industrială directă cu Anglia² Ideea de „expoziție” era corelată, la început, cu industria și agricultura, acest fapt fiind definitoriu pentru întreg secolul XIX. Mergând la manifestările cu caracter universal sau internațional, acestea au fost definite în 1928. Inițial erau considerate a fi competiții în care fiecare participant direct încerca să obțină un profit direct din vânzarea produselor sale, pentru ca, ulterior, conceptul de „expoziție universală” să devină „o scenă care difuza diferite moduri de viață, ideologii sau construcții politice, adică sisteme coerente de reprezentări, subsumate unei rațiuni globalizate, o scenă așadar în care se confruntau niște imagini puse în circulație de propaganda externă a statelor participante. Ea mai era și expresia unei credințe, împinsă uneori până la misticism, în progresul științific sau tehnic al lumii”³ Structura, atât în cazul expozițiilor universale, cât și al celor internaționale era una

* Drd., Facultatea de Istorie, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași

¹ Următoarea întâlnire a avut loc abia în 1801.

² Ioan Alexandru Roceric, *Expoziții și târguri*, Tipografia Libertatea, București, 1935, p. 56-57

³ Laurențiu Vlad, *Pe urmele Belgiei Orientului. România la expozițiile universale sau internaționale de la Anvers, Bruxelles, Liege și Gand (1894-1935)*, Editura Nemira, București, 2004, p. 13.

care ținea cont mai mult de profilul fiecărei țări participante și nu de o separare în funcție de exponate (pavilioane naționale și nu tematice)⁴.

De-a lungul timpului România a participat la nu mai puțin de 18 expoziții universale sau internaționale, de anvergură: Paris (1867), Viena (1873), Paris (1889), Bruxelles (1897), Paris (1900), St.Louis (1904), Liege⁵ (1905), Milano (1906), Roma (1911), Gand⁶ (1913), Barcelona (1929), Liege/Anvers (1930), Bruxelles (1935), Paris (1937), New York (1939), Sevilla (1992), Lisabona (1998), și Hanovra (2000).

Pe de altă parte, târgul este o piață, de regulă de dimensiuni mari, care se organizează la intervale de timp mai lungi decât piețele obișnuite⁷.

Observăm faptul că scopul economic al celor două tipuri de manifestări se întrepătrunde, pentru perioada interbelică acestea fiind de multe ori complementare. De asemenea, în funcție de modul în care marfa este expusă, putem vorbi de expoziții-târg (expoziții cu vânzare).

Sporirea eficienței economice, precum și organizarea târgurilor și expozițiilor pe criterii practice și științifice au înregistrat o evoluție pozitivă, în special după anul 1925. În acel an, un număr de organizatori de târguri cu tradiție istorică îndelungată din Bordeaux, Bruxelles, Budapesta, Koln, Frankfurt, Leipzig, Liubliana, Lyon, Milano, Padova, Paris, Utrecht, Valencia, Viena, Zagreb etc. au format Uniunea Târgurilor Internaționale (U.F.I.). Scopul principal al uniunii a fost cooperarea în vederea asigurării unor centre de convergență și răspândire pentru dezvoltarea rapidă a rolului economic și comercial al târgurilor internaționale. Pana atunci, targurile aveau caracter general, cuprinzând în tematica lor un număr mare de domenii economice și aveau ca prioritate promovarea vânzării bunurilor de consum.

În cazul României, literatura de specialitate consemnează prima expoziție națională de produse agricole și industriale organizată la București, la 20 mai 1865, din inițiativa cunoscuților oameni de știință Ion Ionescu de la Brad și Petre S.

⁴ Acest fapt poate fi observat în toate cele trei cazuri pe care le-am considerat a fi reprezentative pentru participarea României la expozițiile desfășurate în Belgia. Numele expoziției trebuia să fie acela care ghida vizitatorul în tematică.

⁵ Participarea României la Expoziția de la Liege a fost organizată de un Comitet în fruntea căruia s-a aflat Eugen Mavrodi. Comitetul a decis construirea unui Pavilion pe Cheiul Motiva. Edificiul a fost proiectat de arhitectul Grigore Cerchez, în spiritul arhitecturii civile din Țara Românească de la sfârșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII. Pavilionul semăna cu o casă boierească; la parterul semiîngropat fusese amplasat un restaurant cu specific românesc, iar la etaj au fost amplasate vitrine cu produse petroliere, grafice, hărți și fotografii cu centre de exploatare a petrolului. Alături de produsele petroliere, Pavilionul mai găzduia câteva standuri cu obiecte ale industriei casnice țărănești.

<http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=38218&idlnk=&cat=20.09.2010>

⁶ România a participat la Expoziția universală de la Gand cu un stand decorat cu motive ale artei naționale, cuprinzând exponatele a 55 de producători sau colecționari români, acoperind o suprafață de 380 mp. Organizarea participării României la această Expoziție a fost încredințată lui C. V. Correni.

<http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=38218&idlnk=&cat=20.09.2010>

⁷ A.M.A.E. Fond Bruxelles., vol.327, Chestiuni de principiu referitoare la târguri și expoziții și alte manifestări cu caracter economic. Târguri și expoziții organizate în România, nr. 910/138 din 16 decembrie 1938, are anexat articolul cu titlul „Târguri și expoziții internaționale, ca mijloc de propagandă economică a Belgiei” destinat revistei „Correspondența economică”

Aurelian⁸ Această primă expoziție națională a continuat tradiția organizării anuale a zeci de târguri, în toate zonele țării, unde vânzătorii și cumpărătorii se întâlneau pentru satisfacerea trebuințelor, cel mai adesea, prin troc, schimb în natură de mărfuri, produse și unelte. Cu aceste ocazii se înfiripau primele semne ale dialogului expozițional și comercial de mai târziu. Această activitate a continuat cu o preocupare mai mult sau mai puțin constantă din partea autorităților în vederea încurajării comerțului prin intermediul târgurilor. Participarea României la diferite manifestări expoziționale din străinătate a contribuit la extinderea sferei de activități economice a țării.

Anul 1921 a adus organizarea primei manifestări cu caracter mixt, „expoziție-târg” ce avea rolul de a demonstra profilul economic al fiecăreia din regiunile alipite. Aceasta a fost urmată de o serie de târguri de mostre desfășurate cu același scop. Evenimentul din 1921 a fost precedat de Târgul de Mostre de la Timișoara din 1919 și Cluj (1921) și urmat de Târgurile de la Timișoara (1923), Cluj (1924), Chișinău (1925 și 1926) și Arad (1925).

Mihail Manoilescu, promotorul ideii de „târg de mostre” la noi, susținuse ideea ca anual, în lunile august și septembrie⁹, în Parcul Carol, sub auspiciile Ministerului Industriei și Comerțului, să se desfășoare târgul de mostre al industriei românești. Începând cu anul 1922, acesta urma să fie internațional. Inițiativa era frumoasă, dar nu a putut fi susținută din motive bugetare¹⁰. Scopul organizării unor târguri de mostre internaționale ar fi fost acela de a crea noi debușuri, măbind posibilitatea de export. „Criza economică a creat necesitatea unei reclame întinse și cel mai bun instrument de reclamă este *Târgul* care ar reuni și ar centraliza cumpărarea și vânzarea produselor Occidentului și Orientului European. Cu această ocazie *ar trebui începută o puternică acțiune de penetrație economic românească...* cu un îndoit scop: mărirea exportului produselor românești, iar celălalt scop mai mult intelectual, ideal – am putea spune – care rezidă în a utiliza propaganda românească ca mijloc de penetrație națională”¹¹.

Legislația în domeniul expozițional este destul de vagă. Legea organizării ministerelor, publicată în Monitorul Oficial numărul 169 din 2 august 1929 desemnează ca instituții care să se ocupe de organizarea de târguri și expoziții următoarele structuri: Președinția Consiliului de Miniștri, Oficiul de Presă, Biroul pt Propagandă, Ministerul Agriculturii și Domeniilor¹².

În ceea ce privește relațiile economice româno-belgiene, observăm faptul că, pe parcursul întregii perioade interbelice astfel de evenimente s-au succedat la intervale mai mult sau mai puțin regulate. De asemenea, anvergura manifestărilor a

⁸ Ioan Alexandru Roceric, *Expozițiile în legătură cu economia națională*, Extras din „Corespondența economică”, anul IV, nr. 3, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Națională, București, 1933, p. 9.

⁹ Începând cu anul 1921.

¹⁰ Ioan Alexandru Roceric, *Târgurile. Instrumente economice*, „Tiparnița”, Institutul de Arte Grafice, București, 1933, p. 6.

¹¹ Ibidem, p. 7-8.

¹² Idem, *La Legislation Roumaine Relative aux Exposition et aux Foires, Extrait de la "Correspondance Economique Roumaine"*, no. 1, 1937, Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, București, 1937, p.2.

diferit de la un moment la altul. Pentru exemplificare, am ales, pentru exemplificare, doar câteva momente pe care le considerăm a fi relevante din acest punct de vedere.

1.1. Exposition Internationale de la Technique de l'Eau (mai-noiembrie 1939)

La 16 mai 1938, guvernul României a primit o invitație la Exposition Internationale de la Technique de l'Eau¹³ ce urma să se desfășoare în perioada mai-noiembrie 1939. Invitația a fost înaintată lui E. Zarifopol, însărcinată cu afaceri al României la Bruxelles, acesta urmând să o înainteze autorităților din țară¹⁴. Răspunsul Ministerului regal al Afacerilor Străine, Direcția Economică, înregistrat cu numărul 1324/22, a venit la data de 19 august 1938. Acesta informa asupra faptului că Administrația Porturilor și Căilor de Comunicație pe Apă a decis să participe, în efectiv restrâns la această manifestare. La același eveniment vor lua parte și Uzinele Comunale București.

Cu aceeași ocazie urma să fie inaugurat Canalul Albert (la acest canal ce funcționa și ca linie defensivă s-a lucrat timp de zece ani), ce lega Anvers, centru comercial, de Liege, făcând din acesta din urmă unul dintre cele mai importante porturi interioare ale Europei.

Expoziția ocupa o suprafață de 100 de hectare aflate în jurul a 30 de hectare de apă (acest lac trebuia să găzduiască spectacole nautice). Trebuia să reunească tot ceea ce era legat de industria apei, navigație, pescuit, igienă, confort, decorațiuni, turism, sport și modă¹⁵.

O secțiune specială reunea 250 de opere (picturi, sculpturi, gravuri) inspirate de apă, din toate școlile și epocile. Expoziția va concentra, de asemenea, numeroase instalații spectaculoase. O serie de alte standuri vor fi amplasate, dintre care cităm: le Village Mosan, le Lido, la Cite Lacustre, le Parc des Attractions, le Teleferique (care se va ridica până la 100 metri), numeroase fântâni și cascade iluminate. Expoziția putea gazdui, cu ușurință, 25.000 spectatori în același timp¹⁶. Pe malul lacului se va ridica un Memorial al Regelui Albert, având 40 metri în înălțime.

România urma să ocupe un stand de 100 metri pătrați în pavilionul cu numărul 22. Taxa pentru ocuparea acestui spațiu a fost fixată la 750 franci belgieni pe metru pătrat¹⁷. De organizarea standului țării noastre urma să se ocupe domnul Mincu, arhitect bine cunoscut în epocă¹⁸.

¹³ A.M.A.E., Fond Bruxelles., vol. 324, Expoziții organizate la Liege și Namur, 1903-1939 nota nr. 134/22 din 15 ianuarie 1938. Aceasta menționa faptul că expoziția avea ca scop inaugurarea grandioasă a Canalului Albert.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 1016/22, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce, Direction Générale du Commerce Extérieur către E. Zarifopol.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, nr. 107/22, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce, Direction Générale du Commerce Extérieur către Legația României la Bruxelles.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 302/22, Consularul României la Liege către Legația Regală a României.

Deschiderea oficială a Expoziției Internaționale a Apei va avea loc la 20 mai 1939. La aceasta va lua parte Regele Belgiei¹⁹

La finalul manifestării, Juriul a acordat țării noastre 4 medalii de aur și 9 Mari Premii.²⁰ Expoziția Internațională a Apei și-a închis porțile înainte de termen din cauza situației internaționale. Evenimentul în sine a reprezentat un succes pentru țara noastră, făcând dovada faptului că, deși din punct de vedere industrial, ne aflam în dezavantaj față de celelalte state europene, puteam face față unei astfel de competiții.

Pe lângă aceste manifestări de anvergură ce au avut și componente economice, de-a lungul întregii perioade interbelice s-au desfășurat o serie de Târguri internaționale, atât în România cât și în Belgia. Spre exemplu, în 1921, la Bruxelles, avea loc un Târg Internațional de Comerț la care și România avea parte. Și de această dată, pentru noi a fost important rolul propagandistic pe care îl avea această manifestare, putându-se produce schimburi de idei cu Camerele de Comerț din țările participante.

În mai 1925 România era invitată să ia parte la Expoziția Națională și Internațională de Noutăți Referitoare la Progresele Obținute în domeniul Menajului Urban și Rural ce urma să se desfășoare la Laeken (lângă Bruxelles) între 15 iulie și 15 august 1925²¹. La 21 mai era acceptată numirea unui subsecretar al Legației care să se ocupe de organizarea standului României (Ministerul Agriculturii și Domeniilor nu dispunea de fondurile necesare pentru a putea trimite un reprezentant din țară)²². Rezultatele acestei manifestări nu au putut fi urmărite în documentele ulterioare.

În iunie 1926, în absența lui Henri Catargi, ministrul plenipotențiar al României la Bruxelles, Primul Secretar al Legației accepta să ia parte la Comitetul de Patronaj al Salon de l'Alimentation, du Matériel de Brasserie et de l'Industrie Hotelière ce s-a desfășurat în perioada septembrie-octombrie 1926²³. Totuși, se pare că la această manifestare România a participat doar în Comitet, deoarece în broșura Salonului acesta nu se regăsea printre țările expozante.

Studiind comparativ manifestările expuse mai sus, constatăm că acestea au avut, pe lângă componenta lor expozițională, un rol economic important. Acestea au fost expoziții cu vânzare, făcând cunoscute, la nivel european, acele elemente ale producției autohtone care au fost considerate a fi reprezentative pentru noi.

Privind balanțele import-export din această perioadă constatăm o creștere a schimburilor comerciale ce corespunde atât perioadei expoziționale, cât și mărfurilor expuse. Considerăm că, din acest punct de vedere, rolul economic al acestui tip de evenimente este evident.

¹⁹ *Ibidem*, nr.275/22, Ministère des Affaires Etrangères et du Commerce, Direction Générale du Commerce Extérieur către Rădulescu Mehedinți, ministru plenipotențiar al României.

²⁰ *Ibidem*, nr.408 din 13 iulie 1939.

²¹ *Idem*, Fond Bruxelles, vol. 318, scrisoare nr. 13259 din 16 mai 1925.

²² *Ibidem*, telegrama nr. 23 din 21 mai 1925.

²³ *Ibidem*, telegrama nr. 1206/23 din 8 iulie 1926.